

Plán dvoustranné zahraniční rozvojové spolupráce pro rok 2024

A) Úvod

Plán a rozpočet dvoustranné zahraniční rozvojové spolupráce (dále „Plán ZRS“) České republiky (ČR) pro rok 2024 MZV ČR předkládá v souladu se zákonem č. 151/2010 Sb., o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí a o změně souvisejících zákonů. Plnění Plánu ZRS bude koordinovat MZV jakožto gestor ZRS dle výše uvedeného zákona. MZV vedle strategické a koncepční role má ve své gesci také realizaci aktivit v oblasti dvoustranné i mnohostranné rozvojové spolupráce, transformační spolupráce a humanitární pomoci. MZV rovněž řídí **Českou rozvojovou agenturu (ČRA)**, která zodpovídá za realizaci projektů ZRS ČR v programových rozvojových zemích a za implementaci některých dalších rozvojových nástrojů. MZV rovněž svolává a koordinuje meziresortní **Radu pro ZRS**, jež zajišťuje synergie mezi humanitárními, stabilizačními a rozvojovými aktivitami ministerstev i dalších aktérů včetně koherence rozvojového úsilí s dalšími politikami ČR.

Předkládaný Plán ZRS naplňuje **tematické a geografické priority schválené UV** č. 591/2017 v rámci Strategie ZRS ČR 2018 - 2030. Odráží politické priority obsažené v programovém prohlášení vlády a v koncepci zahraniční politiky, mezi které patří hodnotově zakotvená zahraniční politika, včetně rozvojové a transformační spolupráce. Z výstupů OECD zohledňuje zejména předběžná doporučení z komplexního vyhodnocení (peer review) ZRS ČR ze strany Výboru pro rozvojovou pomoc OECD v první polovině r. 2023 a dále její standardy dobré praxe, včetně Doporučení k posuzování vlivu na životní prostředí, ke změně klimatu, k propojování humanitárních, rozvojových a mírových aktivit (trojitý nexus) a k podpoře občanské společnosti.

Plán ZRS nezahrnuje prostředky na pomoc Ukrajině v reakci na ruskou agresi v únoru 2022. Tato pomoc probíhá dle samostatného asistenčního programu (Program humanitární, stabilizační, rekonstrukční a hospodářské asistence Ukrajině v letech 2023-2025 byl schválen usnesením vlády č. 855 z 12. 10. 2022). Program je od letoška realizován standardními nástroji ZRS, v součinnosti s rezorty a platformami zastoupenými v Meziresortní pracovní skupině pro Ukrajinu ustavené při Radě pro ZRS. Vedle Ukrajiny umožňuje i asistenci Moldavsku a Gruzii, zejména v aktivitách směřujících k přístupu k EU. Plán ZRS nicméně obsahuje alokace na pokračující podporu těchto zemí formou projektové rozvojové spolupráce v gesci ČRA, která probíhá dlouhodobě.

Vzhledem ke globálním dopadům války na Ukrajině (zejména rostoucí ceny potravin, surovin a energetických zdrojů na světových trzích, včetně ohrožení dodavatelských řetězců) a šíření pro-ruské propagandy v rozvojových zemích by bylo žádoucí **posílit** humanitární pomoc a rozvojovou a transformační spolupráci s dalšími zeměmi a regiony světa, na jejichž podpoře Česko dlouhodobě systematicky pracuje.

Veškeré strategické aktivity ZRS budou projednávány s Radou pro ZRS. V roce 2024 k nim bude patřit zejména střednědobé vyhodnocení Strategie ZRS 2018-2030 či příprava navazujícího Programu poskytování rozvojových stipendií po roce 2024.

Financování

Plán ZRS pro rok 2024 respektuje současný stav státního rozpočtu a na základě požadavku Ministerstva financí je předkládán dle výhledu schváleného v loňském roce.

Potřeba navýšení rozpočtu ZRS se tím však neřeší, pouze oddaluje. Prostředky na ZRS se po letech stagnace (2009-2015) a dílčího navyšování (2016-2019) v posledních třech letech výrazně (o stamiliony ročně) snižovaly, stejně jako prostředky na humanitární pomoc. Přitom snižování či stagnace omezují akceschopnost i předvídatelnost ZRS, brzdí možnost zapojovat finanční nástroje a soukromý sektor do ZRS, vstupovat do iniciativ na úrovni EU a OSN a zúročovat výstupy z CZ PRES. Strategickým záměrem navýšení je také přiblížení se plnění jednoho z **hlavních předpokladů členství v OECD**, tedy přiměřeného zapojení do mezinárodní rozvojové spolupráce. Toto zapojení je kvantifikováno jako minimálně 0,33% hrubého národního důchodu (za rok 2021 Česko vykázalo 0,13% a v žebříčku členských zemí OECD **skončilo na posledním místě**). Z uvedených důvodů bude MZV v součinnosti s dalšími zainteresovanými resorty nadále pokračovat v jednáních o možnosti vyrovnání alokací s mezinárodními závazky a příležitostmi.

Přehled rozpočtu a indikativní rozdělení prostředků jsou souhrnně uvedeny v tabulkové části V.

B) Dvoustranná zahraniční spolupráce v roce 2024

Dvoustranná zahraniční rozvojová spolupráce má tři složky: 1) rozvojovou spolupráci, 2) transformační spolupráci a 3) humanitární pomoc.

1) Rozvojová spolupráce

Zahraněční rozvojová spolupráce probíhá plánovaně s programovými zeměmi, specifickými zeměmi a v případě několika nástrojů i s dalšími rozvojovými zeměmi.

Vlajkovými loděmi ZRS jsou aktivity v programových zemích. Dle zadání Strategie ZRS ČR 2018-2030 má Česko sjednané programy bilaterální rozvojové spolupráce na období 2018-2023 s šesti zeměmi: **Bosnou a Hercegovinou, Etiopií, Gruzii, Kambodžou, Moldavskem a Zambií**. Letos dobíhající programy aktuálně prochází hodnocením - jak ze strany partnerských zemí, tak z české strany. Při hodnocení se přihlíží k proběhlým externím evaluacím, vstupům zastupitelských úřadů (ZÚ), teritoriálních odborů MZV i připomínkám členů meziresortních pracovních skupin Rady pro ZRS pro příslušnou zemi.

Předběžné výsledky evaluací **doporučují pokračování programů spolupráce ve všech šesti programových zemích**. Ve spolupráci s příslušnými ministerstvy partnerských zemí, ZÚ a meziresortními pracovními skupinami proto budou navrženy pokračující programy zohledňující potřeby země (jak aktuální, tak ve střednědobém výhledu), dosavadní intervence české ZRS, proběhlý vývoj v partnerské zemi, její rozvojovou strategii, strategii spolupráce s EU a dalšími významnými donory a relevantní doporučení realizátorů. Navazující programy budou navrženy jako **komplexní**, tedy zohledňující i další aktivity v teritoriu (humanitární pomoc, rozvojová stipendia, transformační spolupráci, aktivity Ministerstva vnitra, Ministerstva financí, Ministerstva spravedlnosti a dalších resortů – v zemích, kde jsou tato zapojení relevantní). **Budou koncipovány pro roky 2024-2030**; nejpozději v roce 2030 tak bude předkládána nejen navazující Strategie ZRS, ale i programy s prioritními zeměmi, které z ní budou vycházet.

Návrhy navazujících programů budou předloženy příslušným meziresortním pracovním skupinám při Radě pro ZRS v průběhu roku 2023.

Vedle šesti programových zemí Plán ZRS v roce 2024 počítá s pokračováním specifické bilaterální spolupráce na Ukrajině (viz Úvod) či s podporou obyvatelstva Afghánistánu na pomezí humanitárního a rozvojového působení. Spolupráce bude probíhat především skrze agencie a specializované fondy OSN, případně též Světové banky, na základě společného tzv. principiálního přístupu EU, mimo struktury de facto vlády Tálibánu. Některé horizontální nástroje budou implementovány též v dalších rozvojových zemích.

Co se tematických priorit týče, bude česká ZRS pokračovat v působení především v následujících pěti oblastech odpovídajících Cílům udržitelného rozvoje: **řádná demokratická správa věcí veřejných, udržitelné nakládání s přírodními zdroji (zejména s vodou), ekonomický růst včetně energetiky, zemědělství a rozvoj venkova a inkluzivní sociální rozvoj**. Při realizaci všech rozvojových, transformačních a humanitárních aktivit bude nadále kladen důraz na dobrou veřejnou správu, ochranu lidských práv a genderové rovnosti a na šetrnost k životnímu prostředí a klimatu.

Navržené navyšování prostředků by se prioritně mělo týkat celkového objemu humanitárního rozpočtu a transformačního programu, v rámci rozvojové spolupráce pak zejména nejméně rozvinutých zemí, trilaterální spolupráce a nových finančních nástrojů.

Ve finančním výhledu je zároveň plánováno pozvolné snižování finančních prostředků na bilaterální rozvojovou spolupráci pro země s perspektivou přístupu k EU vzhledem ke změně forem spolupráce (při souběžném zapojování dalších evropských nástrojů a finančních nástrojů). Takto uvolněné prostředky budou přesunuty do programů nejméně rozvinutých programových zemí, zejména v Africe. V případě Moldavska zasaženého válkou na Ukrajině celkový objem asistenční pomoci klesat nebude, financování bude doplněno ze stabilizačního programu pro Ukrajinu a dalších zdrojů.

V roce 2024 hodlá MZV také dále posílit propojení s aktivitami dalších členských států EU v Iniciativách Team Europe (TEI), tzn. koordinované pomoci institucí EU a členských států v konkrétním sektoru a rozvojové zemi, resp. širším geografickém regionu. Tyto iniciativy zároveň otevírají příležitosti pro zapojení do strategie Global Gateway a také pro delegovanou spolupráci spolufinancovanou EU, kdy projekty může implementovat ČRA.

Celkový návrh objemu finančních prostředků na rozvojovou spolupráci z rozpočtu kapitol státního rozpočtu na rok 2024 činí 942 320 400 Kč, respektive 962 320 400 Kč, zahrneme-li též prostředky EU.

Na realizaci rozvojových aktivit bude použit také rozpočet z Evropské komise (EK) v celkovém objemu předběžně 20 000 000 Kč, z toho 16 800 000 Kč na projektovou práci a 3 200 000 Kč na platy a pojistné. Celkové plánované prostředky na tzv. delegovanou spolupráci v roce 2024 předpokládáme ve výši 22 900 000 Kč, z toho podíl EU ve výši 20 000 000 Kč a podíl státního rozpočtu ve výši 2 900 000 Kč, který bude kryt z nároků z nespotebovaných výdajů.

- **Rozvojové aktivity ČRA** - celková alokace činí **404 866 005 Kč ze státního rozpočtu** a minimálně 20 000 000 Kč z rozpočtu EK na aktivity delegované spolupráce (celkem min. 424 866 005 Kč).

Hlavním zadáním pro ČRA je **implementace projektů rozvojové spolupráce v programových a specifických zemích**. Částka na tuto činnost činí **326 200 000 Kč**. Projekty ČRA budou v souladu se zákonem č. 151/2010 Sb. a dalšími právními předpisy realizovány v partnerských zemích formou veřejných zakázek, dotací, peněžních darů

a rozpočtových opatření. Na **dotační programy související s rozvojovou agendou** (vzdělávání, posilování kapacit, podpora trojstranných projektů, projekty rozvojově-ekonomického partnerství) je navrženo **47 500 000 Kč**. Na **administrativní náklady ČRA** je vyčleněno **31 166 005 Kč**, zahrnující položku na platy, pojistné, FKSP a ostatní platby za odvedenou práci ve výši 15 467 851 Kč. V roce 2024 přibude k položce na platy a pojistné 3 200 000 Kč z prostředků EK na delegovanou spolupráci, celková částka platových nákladů tak bude 18 667 851 Kč.

Zapojování ČRA do projektů delegované spolupráce je strategickou aktivitou, kterou agentura prozatím zdárně naplňuje; aktuálně probíhá příprava nového projektu delegované spolupráce v Zambii, kde by se ČRA měla poprvé stát tzv. seniorním partnerem. Nicméně příprava projektů i realizace jsou náročné a ČRA je nyní ve stavu, kdy je ze strany EU vyšší poptávka po spolupráci, než je ČRA schopna přijmout. Některé nabídky proto musí z kapacitních důvodů odmítnout, byť by zapadaly do portfolia expertíz, které může ČR nabídnout a rozšířit. S přihlédnutím k předpokládanému růstu spolupráce na projektech EU bude ČRA operativně navyšovat dočasná projektová (tedy nesystematizovaná) místa bez nároku na platy ze státního rozpočtu až do počtu 25 míst.

Aktuálně vnitroresortně projednáváné navýšení o 4 systemizovaná místa a navýšení osobního ohodnocení pro zaměstnance jsou minimální požadavky, aby ČRA byla schopna jak spolupráci s EU důstojně naplňovat, dostát mezinárodním závazkům a vyvarovat se rizik, tak i zajistit důstojné pracovní podmínky a odměnu pro stávající zaměstnance, na které je kladena vysoká míra zodpovědnosti a zátěže. Výsledkem očekáváme efektivnější činnost ČRA s vyšší mírou expertízy při zachování celkového objemu platových nákladů do 5 % rozpočtu. Nadále tak platí, že ČRA vykazuje ve srovnání s dárcovskými státy EU a OECD (resp. jejich agenturami) nadstandardní hospodárnost, jak potvrdila i předběžná hodnocení OECD při letošním peer review.

- **Rozvojové aktivity MZV** (bez transformační spolupráce a humanitární pomoci) - celková alokace je **167 454 395 Kč**.

Na vlastní rozvojové aktivity MZV a koordinaci ZRS se navrhuje vyčlenit celkem **69 400 000 Kč**. Započteny jsou alokace na **malé lokální projekty** (rozvojové projekty implementované partnery ZÚ v rozvojových zemích) 25 000 000 Kč i na **koordinaci ZRS v gesci MZV** (tj. externí evaluace a kontrola ZRS, komunikace a prezentace ZRS a výdaje na místní síly/koordinátory ZRS při ZÚ) o objemu 11 400 000 Kč. Součástí jsou též prostředky vyčleněné na **rozvojové a stabilizační programy ve specifických zemích** (včetně Afghánistánu) ve výši 24 000 000 Kč, z nichž většina bude poskytnuta skrze Zvláštní svěřenecký fond OSN pro Afghánistán (STFA). Na dotační program **Posilování kapacit veřejných vysokých škol v rozvojových zemích** (např. vysílání učitelů) je navrženo 9 000 000 Kč. Program je synergický s poskytováním vládních stipendií. Navýšení prostředků na tento dotační program umožní otevření pro další rozvojové země a tematické okruhy a také reaguje na kvalitu i počet každoročně předkládaných projektů českých veřejných vysokých škol, které v rámci stávajícího rozpočtu nemohly být podpořeny.

Mezi rozvojové aktivity v gesci MZV patří i projekty ve spolupráci s **ústředními orgány státní správy** (zejména Ministerstvem financí, Ministerstvem průmyslu a obchodu a Ministerstvem vnitra) a vysokými školami v celkovém objemu **24 000 000 Kč**. Tato částka zahrnuje náklady na transformační ekonomickou a finanční spolupráci (ve spolupráci s Ministerstvem financí), projekty Aid for Trade (podpora rozvojových ekonomických projektů v programových zemích ZRS, ve spolupráci s Ministerstvem průmyslu a obchodu), bezpečnostní projekty (spolupráce s Ministerstvem vnitra), program budování kapacit partnerských zemí v oblasti kybernetické bezpečnosti (ve spolupráci

s Ministerstvem spravedlnosti) a technickou spoluprací, která zahrnuje rozpočtovou položku Technická expertní spolupráce (program vysílání expertů a spolupráci s dalšími resorty) či program kybernetické bezpečnosti Cybervac.

V gesci MZV dále zůstávají rozvojové **projekty ve spolupráci s mezinárodními organizacemi** (UNDP, Dobrovolníci OSN – UNV, World Food Program, FAO), na které je alokováno **37 166 000 Kč**. Tyto programy jsou propojeny s prioritními zeměmi i sektory, též se zapojením českých realizátorů a české expertízy.

Alokace pro **finanční nástroje** pro rok 2024 je **31 888 395 Kč**. Realizátorem programu Finanční nástroje ZRS je MZV v součinnosti zejména s Národní rozvojovou bankou (NRB), ale i s dalšími finančními institucemi - jak českými, tak v rámci EU. V návaznosti na rozšíření portfolia ze Záruky ZRS na veškeré finanční nástroje bude třeba postupně navyšovat prostředky, které umožní realizaci zvýhodněných úvěrů a půjček zejména ve středně příjmových programových zemích. Aktuálně probíhá příprava programu zvýhodněných úvěrů pro malé a střední podniky a programu zvýhodněných úvěrů pro municipalitu v programových zemích (Bosna a Hercegovina, Gruzie, Moldavsko) v součinnosti s NRB.

Pro rozšíření možností zapojení českých řešení do TEI (i mimo programové země) a základní spolufinancování delegované spolupráce je navržena alokace **5 000 000 Kč**. Prostředky umožní zejména přímou angažovanost ČR v regionálních tematických TEI v oblasti vody a sanitace, zdraví či snižování rizika katastrof, kde ČR disponuje značnou a mezinárodně poptávanou expertízou i technologiemi.

- **Rozvojové aktivity Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva zdravotnictví**

Finanční alokace na program **vládních stipendií** vč. zdravotních služeb pro vládní stipendisty v gesci a v rozpočtu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva zdravotnictví je **115 000 000 Kč**. Rozvojová stipendia zůstanou provázána s prioritami ZRS ČR v programových zemích, což je praxe, která byla pozitivně hodnocena i březnovým peer review OECD.

2) Transformační spolupráce

Na **transformační spolupráci v gesci MZV** se navrhuje alokovat **90 000 000 Kč**. Navržená částka reflektuje vládní priority a zároveň rostoucí mezinárodní potřeby. Program transformační spolupráce doplňuje systém ZRS ČR a soustřeďuje se na podporu ochrany lidských práv, na vytváření a posilování demokratických institucí, právního státu, občanské společnosti a zásad řádné správy veřejných záležitostí („good governance“). Projekty se zaměřují zejména na vzdělávání, šíření informací, názorů a zkušeností s nenásilným odporem proti totalitnímu systému a na proces společenské transformace.

Aktivity transformační spolupráce budou probíhat dle Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce schválené vedením MZV.

Převažující formou realizace projektů jsou dotace NNO. Stále zásadnější je však také mezinárodní spolupráce formou peněžních darů. Vzhledem k tomu, že Program transformační spolupráce je plně započitatelný do oficiální rozvojové pomoci a je koherentní s bilaterální ZRS, MZV navrhuje vztáhnout na realizaci transformační spolupráce postupy uplatňované v souladu se Zákonem č. 151/2010 Sb. na rozvojové a humanitární aktivity, jakož i na asistenční programy pro Afriku, BVA a Ukrajinu.

3) Humanitární pomoc

Nedílnou součástí Plánu ZRS je souhrnná alokace pro **humanitární pomoc ČR v zahraničí**, která se navrhuje ve výši **165 000 000 Kč**. Navržená částka vychází z dlouhodobého plánování humanitárního rozpočtu a z vyhodnocení bezprecedentních globálních humanitárních potřeb, včetně zásadních humanitárních dopadů války na Ukrajině (pro další země) a klimatických změn.

Účelem této pomoci je záchrana lidských životů a zmírnění utrpení obyvatelstva zasaženého přírodní či lidmi způsobenou katastrofou nebo ozbrojeným konfliktem a nuceným vysídlením. Dále jde o pomoc zemím a regionům, které se nacházejí v komplexní a dlouhodobé humanitární krizi. Návrh plánu v oblasti humanitární pomoci se zaměřuje také na prevenci a připravenost, včetně snižování zranitelnosti křehkých zemí ve vztahu ke katastrofám a konfliktům. Zohledňuje také dopady uprchlické krize ve světě, včetně prevence nuceného vysídlení a řešení příčin vysídlení v místě jejich vzniku. Zároveň se posiluje návaznost a synergie mezi humanitárními a rozvojovými, případně i bezpečnostními aktivitami.

Poskytování humanitární pomoci se řídí Strategií poskytování humanitární pomoci schvalovanou vedením MZV (předkládaná na kalendářní rok, vždy v pololetí aktualizovaná) a potřebami okamžité pomoci, o jejichž pokrytí rozhoduje vedení MZV, případně vláda.

Humanitární pomoc je v převážné míře realizována formou dotací NNO, poskytováním (vázaných) peněžních darů a formou materiální a expertní pomoci, se zapojením české expertízy, dodávek a komplexních řešení.

C) Závěr

MZV ČR bude i nadále dbát na účelnou návaznost rozvojových a humanitárních aktivit se zvláštní pozorností věnovanou vytváření vzájemně odpovědných a transparentních partnerství na úrovni veřejného, neziskového a soukromého sektoru. Důraz bude kladen také na propojování bilaterální spolupráce s nástroji EU, OSN, dalších mezinárodních organizací a mezinárodních finančních institucí. V této souvislosti bude MZV nadále usilovat o alokování dostatečných prostředků na tyto aktivity, které posilují bezpečnost, prosperitu a reputaci ČR v zahraničí.

Dle situace v konkrétní partnerské zemi a její poptávce vůči ZRS ČR budou projekty realizovány tak, aby přispívaly k celkovému snižování zranitelnosti a k posilování odolnosti vůči budoucím krizím.

Nástroje jednotlivých aktivit ZRS budou voleny podle typu a zaměření asistence, vždy v souladu s příslušnými metodikami.

Informaci o plnění Plánu ZRS v roce 2024 předloží MZV vládě do konce června 2025.